

Far frunt a la midada dal clima

Politica dal clima dal chantun Grischun

■ Il chantun Grischun vul far frunt activamain a la midada dal clima ed a la stgaurada globala ch'è colliada cun quai. Per quest intent ha l'Uffizi per la natira e l'ambient publictà l'onn 2009 il rapport «Midada dal clima». Quel sa basa sin in'elavuraziun scientifica da las datas dal clima ch'èn disponiblas. El mussa cun tge consequenzas ch'i sto vegnir fatg quint. Ultra da quai inditgescha il rapport las mesiras ch'èn gia vegnidas instradadas e ch'èn gia planisadas.

La midada dal clima sco consequenza da las emissions memia autas da gas cun effect da serra è in problem global. Las consequenzas pertutgan dentant las singulas regiuns en furma da differentas smanatschas. Ultra da las mesiras per cumbatter ils motivs ston pervia da quai er vegnir svilupadas strategias d'adattaziun che tegnan quint da las consequenzas regionalas.

En sia politica dal clima s'orientescha la Svizra a la convenziun dal clima, ch'è vegnida ratifigada da bunamain tut ils stadis, sco er al protocol da Kyoto.

Cun il protocol da Kyoto s'obligescha la communitad internaziunala d'observar finamiras da limitaziun liantas areguard lur emissions da gas cun effect da serra, cunzunt areguard lur emissions da CO₂.

La Svizra vul cuntanscher la finamira da redacziun da la cunvegna tras ina maschaida da differentas mesiras. Per exempel sa lascha l'emissiu da CO₂ controllar e reducir en moda effizienta tras mesiras per spargnar energia. La politica dal clima ha pia in stretg connex cun la politica d'energia.

Il chantun Grischun tegna quint da quai cun promover tant l'isolaziun termica dals edifizis sco er il traffic public ed il traffic betg motorisà, e plinavant cun crear sistems d'impuls sco la taglia da traffic dependent da las emissions

Tge fa l'aura? La midada dal clima actuala è evidenta.

FOTOS A. RAUSCH/PIXELO

che duai promover autos spargnus en il futur.

Ina manifestaziun ed ina consequenza da la stgaurada da la terra ed uschia da la midada dal clima è in privels da la natira che sa preschentan cun ina probabilitad e cun ina intensitad adina pli gronda e che periclitescan la populaziun sco er las vias da traffic. Il chantun vul far frunt a quests privels cun sistems da preavertiment e cun ovras da protecciun.

Mesiras per reducir substanzas nuschaivlas e gas cun effect da serra

Tras sias activitads ha l'uman midà la cumposiziun da l'atmosfera. L'industrialisaziun e la motorisaziun, ch'èn creschidas d'in cuntin, han produci e produceschan quantitads enormas da substanzas nuschaivlas en l'aria e da gas cun effect da serra. D'ina impurtanza speziala è en quest connex il diossid carbonic CO₂, la pulvra fina respirabla PM10 ed il oxid da nitrogen NO_x ch'èn la culpa che l'ozon troposferic sa furma.

Sch'il consum da carburants fossils e da products chemics vegn franà u schizunt reduci, vegnan schanegiadas las resursas d'energia e vegn meglierada la qualitat da l'aria. Spargnar energia è pia tant protecciun dal clima sco era mantegniment da l'aria pura. Il chantun Grischun promovia perquai l'applicaziun dal grad d'utilisaziun e promovia energias regenerablas.

Pumpas da chalur sminueschan la quantitat da carburants fossils che vegnan duvrads per stgaurar. Ellas reducenschan pia las emissions da CO₂. Pumpas da chalur dovran dentant schelentaders sco med dielectric. En il passà è savens vegnids duvrads schelentaders cun substanzas che destrueschan la stresa d'ozon (ozon stratosferic), cur ch'ellas sortan en l'atmosfera. Talas substanzas èn scumandadas oz e vegnan remplazzadas successivamain, uschia ch'è in restabiliment da la stresa d'ozon – che ans protegia e ch'è existenziala per nus – sa fa valair sin l'entir mund.

Utilisaziun d'aua, sauaziun agricola e protecciun cunter aua gronda

Ils models dal clima prognostitgeschan ch'i dettia en l'avegnir pli savens auras extremas, e quai en moda pli intensiva. Periodas sitgas e bletschas vegnian a s'alternar. Il cunfin da nulla grads vegnia a s'auzar, uschia ch'i dettia main savens naiv en regiuns pli autas ed uschia ch'ìls glatschers regredeschian. Il regress dals glatschers en il territori autalpin è pia in indizi vesaveil da la stgaurada globala.

Ils glatschers èn d'ina vart reservuars d'aua da baiver impurtants. Da l'autra vart reguleschan els la bilantscha d'aua da las Alps, retardond e mitigond la deflussiu da l'aua da precipitaziuns. Il regress dals glatschers ha pia consequenzas per il provediment cun aua da baiver e mida las caracteristicas da deflussiu dals auals e dals flums. E questa midada vegn a chaschunar dapli auas grondas che periclitescan da medema maniera il terren agricul cultivà, il territoris d'abitadi ed ils indrizs d'infrastructura.

En l'avegnir na vegn l'agricultura betg mo a stuaier cumbatter cunter inondaziuns, mabain er cunter periodas da sitgira. A las periodas da sitgira poi vegnir fatg frunt cun sauaziuns sistematicas. En studis scientifics vegni perquai retschertgà e scleri, tge regiuns e tge vals en il chantun che duain vegnir sauadas per impedir perditas da racolta.

Cuntrari als privels da la sitgira poi vegnir fatg frunt mo cundiziunadamain als privels da l'aua gronda. I dovra strategias d'adattaziun che resguardan ils svilup pussaivels dals proxims decennis. Latiers tutgan concepts ed edifizis da

protecciun da plirs stgalims che na dattan betg suenter andetgamain, mabain «a la buna», cur che las limitas vegnan cuntanschidas.

Ristgas da la midada dal clima per la fauna e per la flora

L'auzament dal cunfin dal guaud ed il spustament dals stgalims d'auzura dal guaud èn consequenzas vesaveilas da la midada dal clima. Spezias da plantas che supportan la sitgira vegnan a caracterisar en l'avegnir il maletg dal guaud indigen. Il guaud sco sistem ecologic vegn tut en tut ad esser sutmess a grondas midadas. Prognosas davart il svilup futur dal guaud èn differentas e fitg malsegiras.

Per la fauna dals peschs e per la selvaschina pon las consequenzas da la midada dal clima dentant vegnir prognostitgadas meglier. Bliers facturs che han lieu a medem temp – sco l'augment da la temperatura, la reducziun dals levels da l'aua durant la stad ed auas grondas durant il temp da fregar – mussan ch'ìls spazi da viver da las spezias da peschs indigen, sco la litgiva d'aua e la litschala, vegn ad esser periclità fermamain. Tar la selvaschina promovon las temperaturas pli autas la derasaziun da parasits e da malsognas d'animals.

Bleras spezias da plantas e d'animals vegnan dentant er a profitar da la stgaurada dal clima. Spezias da regiuns pli bassas e da zonas climaticas pli chaudas vegnan a sa derasar ed a stgatschar la flora e la fauna indigena en regiuns pli autas. L'existenza da la flora dals pizs, ch'è s'adattada a cundiziuns extremas, è periclitada il pli fitg, perquai ch'ì n'è betg pli pussaivel da guntgir en spazis da viver anc pli auts. L'immigraziun da novas spezias porta er privels, sco ch'ìls exempels da la planta ambrosia e da la mustga-tigher mussan.

Influenza sin il svilup dal territori e sin ils privels da natira

La midada dal clima vegn ad influenzar ed a midar persistentamain noss spazi da viver. Perquai ch'ìl svilup dal territori sa fatschenta cun la furmaziun dal spazi da viver e cun las activitads che han lieu en quel, sto el s'occupar da las consequenzas da la midada dal clima. Tras ina furmaziun prudenta dal spazi e tras mesiras sin plaun local (legislaziun da construcziun, determinaziun da zonas da privel) sco er sin plaun surlocal (structura dal spazi, turissem e sport d'enviern) duain las smanatschas che resultan dals privels da la natira vegnir dirigidas a curta vista sco er a lunga vista.

Eventims extrems da l'aura han chaschunà gia en il passà catastofas da la natira sco lavinas, aua gronda, bovas e.u.v. Per pudair respunder a la dumon-

da, sche l'intensitad e sch'ìl dumber da tals eventims creschan pervia da la midada dal clima u betg, dovri ina basa da datas solida. Il chantun favurisescha en quest connex l'amplificaziun dals sistems da mesiraziun e da surveglianza.

En il senn da la prevenziun duain plinavant vegnir elavuradas chartas d'intervenziun e catasters da las ovras da protecciun sco er vegnir mantegnidas e reparadas las ovras da protecciun existentas. La vischnanca da Puntraschigna è ida in pass pli lunsch en quest regard: Sin basa da retschertgas scientificas ha ella laschà construir gronds rempars cunter bovas e cunter lavinas.

Puntraschigna ha plinavant demonstrà ina ferma conscienza areguard la periclitaziun tras la midada dal clima. La vischnanca documentescha quai cun ina senda instructiva davart il clima che mussa tranter auter la circulaziun dal CO₂. En questa circulaziun è il terren – suenter ils oceans – l'arcun da CO₂ il segund impurtant. Las temperaturas pli autas en il territori alpin chaschunan dentant ina decumposiziun pli svelta da las substanzas organicas ch'èn accumuladas en il terren. En consequenza da quai sa reducescha la stresa da humus ed i vegn emess dapli CO₂.

Mesiras per spargnar energia e contribuzions per reducir il CO₂

Sco destinaziun da sport d'enviern e sco lieu da cura ha Tavau in interess spezial vi da la protecciun dal clima. Perquai ha la vischnanca politica da Tavau laschà far in studi che duai preschentar sia bilantscha da CO₂. La finamira è quella d'eruir ils producents da CO₂ ils pli impurtants, d'identifitgar ils absorbaders da CO₂ e d'examinar l'efficacitad da differentas mesiras per reducir il CO₂. Tenor il studi han ils edifizis il potenzial da reducziun il pli grond.

Per stgaurar edifizis favurisescha la citad da Cuira tranter auter chalur a distanza che deriva dal stabiliment per arder ruments a Trimmis e ch'è ina funtauna d'energia regenerabla. En il territori da Cuira nord duain perquai differentes gronds consuments da chalur (ospital chantunal, clinica psichiatrica e.u.v.) vegnir colliads cun ina lingia da chalur a distanza. Quai gida a reducir considerablamain l'emissiu da CO₂ e la concentraziun da pulvra fina en la regiun.

La vischnanca da San Murezzan è s'engaschada gia baud per la promoziun d'energias regenerablas or da l'aua, or dal sulegl, or dal vent ed or dal biogas. Per quest intent è vegnida fundada l'uniun «Clean Energy St. Moritz Engadin». L'uniun ha fundà avant onns la «Alpen Akademie Engadin» che commercialisescha oz var 20 attraccziuns d'energia ed è ina partenaria e cussegliadra activa, sch'ì sa tracta d'augmentar l'effizienz energetica da la regiun da vacanzas.

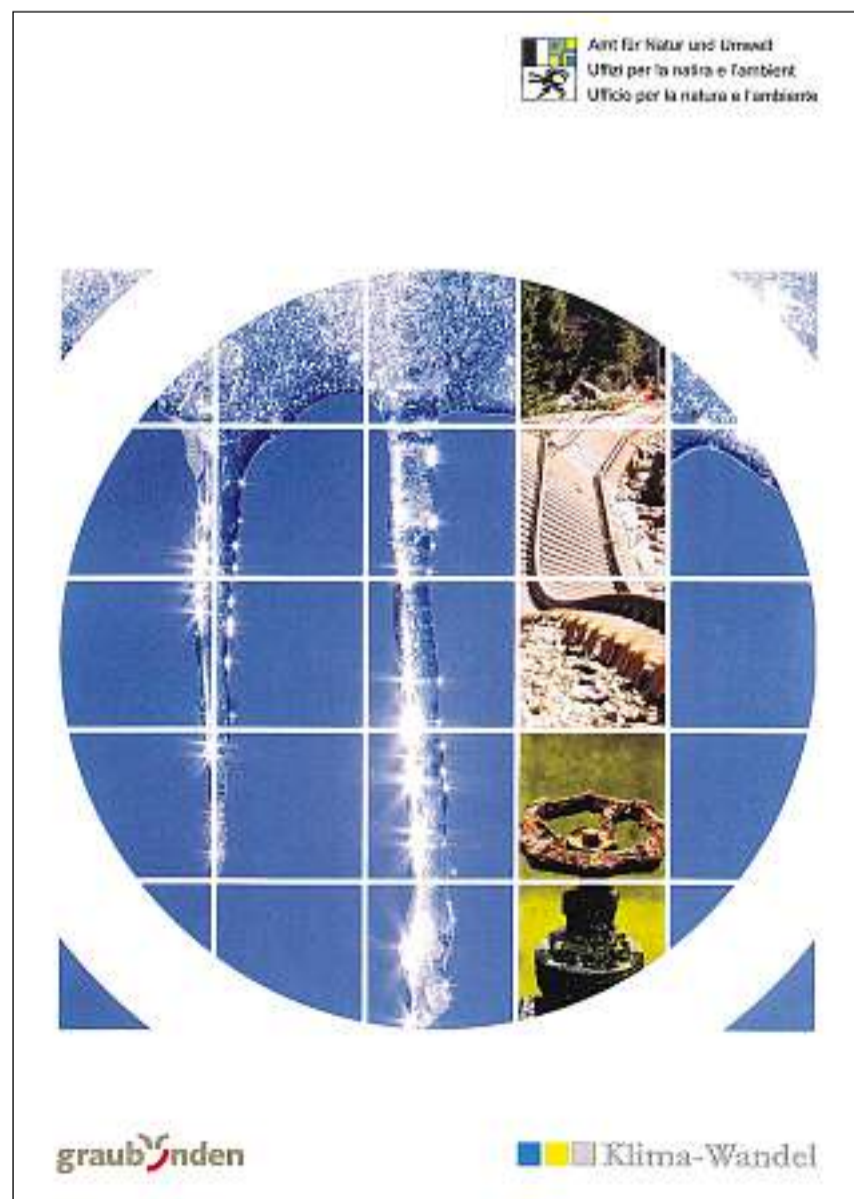
En il rom da questas activitads è San Murezzan vegnì tshernì sco citad d'energia la pli auta da las Alps. Per dastgar purtar il label «citad d'energia» ston las vischnancas respectivas promover e realisar differentas mesiras che reduceschan il consum da combustibels e da carburants ed uschia er l'emissiu da CO₂. Las vischnancas che portan il label «citad d'energia» prestan ina contribuziun impurtanta a la protecciun dal clima.

La preschentanaziun:

Uffizi per la natira e l'ambient.
Rapport «Midada dal clima 2009».
Cuira 2009.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=1089
www.chatta.ch

Frontispizi dal rapport davart il clima.